

LCE-ISA-standardin soveltamisala Suomessa

SUOMEN TILINTARKASTAJAT RY:N SUOSITUKSIA 3/2024

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Sisällysluettelo

1.	Johdanto.....	3
2.	Monimutkaisuuden arvioiminen	4
3.	Nimenomaiset kiellot	6
3.1	Listatun yhteisön määritelmä.....	6
3.2	Talletusten vastaanottaminen ja vakuutusten tarjoaminen yleisölle	7
3.3	Konsernitilinpäätöksen tarkastus	8
4.	Monimutkaisuutta lisäävät olosuhteet ja tilanteet.....	9
4.1	Yksittäisen yhteisön yksinkertaisuus	9
4.2	Konsernien yksinkertaisuus/monimutkaisuus	14
4.3	Tyypilliset suomalaiset yhteisöt	16
5.	Ammatillinen harkinta soveltuvuutta arvioitaessa ja arvion dokumentointi	17

Suomen Tilintarkastajat ry on tilintarkastajien edunvalvontajärjestö. Jäsenemme ovat tilintarkastuslain mukaisesti hyväksytyt HT-, KHT- ja JHT-tilintarkastajia sekä tilintarkastusalan ja taloushallinnon asiantuntijoita. Tavoitteenamme on auttaa tilintarkastajien ammattikuntaa menestymään sekä tuomaan lisäarvoa elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle. Taloudellista raportointia ja alan käytäntöjä edistämällä olemme mukana rakentamassa perustaa suomalaisen yhteiskunnan kilpailukyvyille ja hyvinvoinnille. Yhdistykseen kuuluu yli 90 % tilintarkastuslaissa määritellyistä tilintarkastajista.

1. Johdanto

Kansainvälisiä tilintarkastusalan standardeja laativa IAASB (*The International Auditing and Assurance Standards Board*) hyväksyi uuden kansainvälisen tilintarkastusstandardin yksinkertaisten yhteisöjen tilintarkastukseen (LCE-ISA-standardi)¹ syyskuussa 2023. LCE-ISA-standardin mukainen tilintarkastus tuottaa saman kohtuullisen varmuuden kuin ISA-standardien mukainen tilintarkastus. Standardi julkaistiin joulukuussa 2023. Se tulee voimaan 15.12.2025 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta laadittujen tilinpäätösten tilintarkastuksessa, mutta aiempi soveltaminen on sallittua.

Tilintarkastajan tulee suorittaa tilintarkastus ja muut toimeksiannot Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti (TTL 4:3 §). Kansainväliset tilintarkastusstandardit (ISA-standardit) luetaan yhdeksi hyvän tilintarkastustavan lähteeksi. LCE-ISA-standardi on yksi ISA-standardista, mutta sitä sovelletaan muista ISA-standardeista erillisenä eikä se sisällä viittauksia niihin. LCE-ISA-standardi on yksi hyvän tilintarkastustavan lähteistä kuten muutkin ISA-standardit.

LCE-ISA-standardia voi soveltaa yksinkertaisen yhteisön tai yksinkertaisen säätöön (myöh. "yhteisö") tilinpäätöksen tilintarkastuksessa. LCE-ISA-standardin soveltamiseen tilintarkastusasiakkaan tilinpäätöksen tarkastuksessa siis vaikuttaa se, onko asiakas standardissa tarkoitettulla tavalla yksinkertainen.

LCE-ISA-standardin soveltamiselle on standardissa asetettu rajoituksia, joilla autetaan tilintarkastajaa arvioimaan asiakkaan yksinkertaisuutta. Rajoitukset jakautuvat kolmeen ryhmään: nimenomaiset kiellot, laadulliset ominaispiirteet ja määrälliset kynnyksarvot.

Tämän Suomen Tilintarkastajat ry:n suosituksen 3/2024 tavoitteena on auttaa tilintarkastajia arvioimaan sitä, ovatko heidän asiakkaansa standardin soveltamisalan mukaisesti yksinkertaisia. Suosituksessa käsitellään standardin soveltamisrajoituksia suomalaisten tilintarkastusasiakkaiden ja tyyppillisten tilanteiden näkökulmasta sekä annetaan esimerkkejä sekä monimutkaisuuteen että yksinkertaisuuteen viittaavista tekijöistä. Lainaukset standardista on esitetty vaaleanpunaisissa laadukoissa.

Suosituksella luodaan uutta hyvää tilintarkastustapaa. On erittäin tärkeää, että tilintarkastajat tulkitsevat soveltamisalaa mahdollisimman yhtenäisellä tavalla ja asianmukaisissa tilanteissa. Käytännöt muotoutuvat lähivuosina, kun LCE-ISA-standardia on sovellettu jonkin aikaa.

¹ The International Standard on Auditing for Audits of Financial Statements of Less Complex Entities (ISA for LCE)

Soveltamisalaan ja soveltamisen käytäntöihin vaikuttavat myös PRH:n tilintarkastusvalvonnan antama ohjeistus.

Tämän suosituksen ovat laatineet Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsenistä koostuva työryhmä sekä yhdistyksen tilintarkastusasiantuntijat. Yhdistyksen hallitus hyväksyi suosituksen julkaistavaksi 19.6.2024. Suositus tulee voimaan välittömästi hallituksen hyväksymisen jälkeen.

2. Monimutkaisuuden arvioiminen

Tilintarkastajan tulee arvioida tilintarkastusasiakkaan monimutkaisuutta ratkaistakseen, onko LCE-ISA-standardin soveltaminen sen tilinpäätöksen tarkastamisessa asianmukaista.

LCE-ISA-standardin soveltamista koskevat rajoitukset jakautuvat (standardissa) kolmeen ryhmään:

- tietyt yhteisöluokat, joiden osalta LCE-ISA-standardin soveltaminen on kielletty (ts. nimenomaiset kiellot);
- laadulliset ominaispiirteet, jotka kuvaavat yksinkertaista yhteisöä ja, jos niitä ei esiinny yhteisöllä, yleensä estäisivät LCE-ISA-standardin soveltamisen kyseisen yhteisön tilintarkastuksessa; ja
- määrälliset kynnsarvot, jotka lainsäädännöstä tai valvonnasta vastaavat viranomaiset tai relevantit paikalliset tahot, joilla on valtuudet standardien antamiseen, määrittävät kussakin maassa tai kullakin muulla oikeudenkäyttöalueella.

Ratkaistaessa sitä, onko LCE-ISA-standardia asianmukaista soveltaa, on otettava huomioon kaikki kolme ryhmää

Edellä mainitut rajoitukset löytyvät LCE-ISA-standardin soveltamista koskevista määräytymisperusteista (osa A). Rajoituksia a) ja b) käsitellään tarkemmin suosituksen luvuissa 3-4.

Kohdan c) mukaan lainsäädännöstä tai valvonnasta vastaavat viranomaiset tai relevantit muut paikalliset tahot voivat määrittää määrällisiä kynnsarvoja omassa maassaan. Vaikka standardin laatijat jossain määrin odottavat näin tapahtuvan, he eivät kuitenkaan edellytä tätä.

Tätä suositusta laadittaessa ei Suomessa ole säädetty LCE-ISA-standardin soveltamiselle määrällisiä kynnsarvoja, kuten yhteisön kokoon perustuvia rajoituksia. Tiedossa ei myöskään ole, että sellaisia tulaisiin säätämään lakiin, mutta tilintarkastajien tulee huomioida PRH:n tilintarkastusvalvonnan mahdollinen ohjeistus asiasta². Myös laaduntarkastuksen havainnot voivat tulevaisuudessa vaikuttaa LCE-ISA-standardin soveltamiseen, kunhan laaduntarkastus muutaman vuoden päästä alkaa ulottua LCE-ISA-standardin mukaan tehtyihin toimeksiantoihin. Suomen

² Tätä suositusta hyväksyttäessä tilintarkastusvalvonta ei ole vielä antanut ohjeistusta.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Tilintarkastajat ry:n näkemys on, ettei kokoon perustuvia rajoituksia tarvita, vaan standardin A-osassa kuvatut nimenomaiset kiellot ja laadulliset tekijät yhdessä tämän suosituksen kanssa ovat riittäviä.

Soveltamisalaan liittyviä rajoituksia voi standardin mukaan olla myös tilintarkastusyhteisön tasolla. Tilintarkastusyhteisöjen vastuulla on viestiä omille työntekijöilleen ja alihankkijoilleen omista sisäisistä säännöistään. Arvioidessaan LCE-ISA-standardin soveltuvuutta tilintarkastajan pitää huomioida myös tällaiset lisärajoitukset.

Sen arvioiminen, onko yhteisö LCE-ISA-standardin tarkoittamalla tavalla yksinkertainen, tapahtuu toimeksiannon hyväksymisestä tai jatkamisesta päätettäessä. Arviota voidaan kuitenkin joutua muuttamaan tarkastuksen aikana. Yksinkertaisuuden arvioimista tilintarkastuksen eri vaiheissa sekä arvion mahdollisen muutoksen vaikutuksia sekä arvioinnin dokumentoimista käsitellään suosituksen luvussa 5.

3. Nimenomaiset kiellot

A.1. LCE-ISA-standardia ei saa soveltaa, jos

- a) säädös tai määräys estää LCE-ISA-standardin soveltamisen tai säädöksessä tai määräyksessä määrätään, että kyseisessä maassa tai kyseisellä muulla oikeudenkäyttöalueella sovelletaan tilintarkastuksessa muita tilintarkastusstandardeja kuin LCE-ISA-standardia.
- b) yhteisö on listattu yhteisö.
- c) yhteisö kuuluu johonkin seuraavista luokista:
 - (i) yhteisö, jonka yksi keskeisistä toiminnoista on ottaa vastaan talletuksia yleisöltä;
 - (ii) yhteisö, jonka yksi keskeisistä toiminnoista on tarjota vakuutuksia yleisölle; tai
 - (iii) yhteisöluokka, jonka osalta lainsäädännöstä tai valvonnasta vastaavat viranomaistahot tai relevantti paikallinen taho, jolla on valtuudet standardien antamiseen, ovat kieltäneet (tai on kieltänyt) LCE-ISA-standardin soveltamisen kyseisessä maassa tai kyseisellä muulla oikeudenkäyttöalueella.
- d) tilintarkastus on konsernitilinpäätöksen tilintarkastus (konsernin tilintarkastus) ja:
 - (i) yksikin konserniin kuuluvista yksittäisistä yhteisöistä tai liiketoimintayksiköistä täyttää kappaleessa A.1.(b) tai A.1.(c) kuvatut kriteerit; tai
 - (ii) tilintarkastukseen osallistuu konsernin osien tilintarkastajia, lukuun ottamatta tilanteita, joissa konsernin osan tilintarkastajan osallistuminen rajoittuu sellaisiin olosuhteisiin, joissa fyysinen läsnäolo on tarpeen tietyssä konsernin tilintarkastusta varten suoritettavassa tilintarkastustoimenpiteessä (esim. osallistuminen fyysiseen inventointiin tai omaisuususerien tai dokumenttien fyysinen yksityiskohtainen tarkastaminen).

Kohdan A.1.(a) ja kohdan A.1.(c)(iii) mukaisia nimenomaisia kieltoja Suomessa ei suosituksen julkaisuhetkellä ole tunnistettu.

3.1 Listatun yhteisön määritelmä

LCE-ISA-standardin soveltaminen ei ole standardin mukaan sallittua, kun yhteisö on listattu yhteisö tai jos yhteisöllä on yleisen edun mukaisia piirteitä.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Kohdan A.1.(b) mukaisena listattuna yhtiönä pidetään yhteisöä, jonka liikkeeseen laskema osake, velkakirja tai muu arvopaperi on kaupankäynnin kohteena arvopaperimarkkinalain (746/2012) 2 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla säännellyllä markkinalla. Näitä yhteisöjä ovat Nasdaq Helsinki -päälistan yhtiöt. Vaikka Nasdaq First North -listalla olevat yhtiöt eivät ole Suomessa PIE- tai listattuja yhteisöjä, kohdistuu niihin vähäistä enemmän yleistä mielenkiintoa. Tästä syystä niidenkin voidaan lähtökohteisesti katsoa olevan LCE-ISA-standardin soveltamisalan ulkopuolella.

Kun yhteisö ryhtyy valmistelevaan listautumista, ja tilintarkastaja on tähän saakka soveltanut tarkastuksessa LCE-ISA-standardia, voi listautumisen valmistautumiseen ryhtyminen olla viite tilintarkastajalle arvioida LCE-ISA-standardin soveltamisen sopivuutta.

LCE-ISA-standardia ei saa soveltaa kirjanpitolain 1 luvun 9 § mukaiseen yleisen edun kannalta merkittävän yhteisön, kuten pörssilistatun yrityksen, luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 1 luvun 7 §:ssä tarkoitetun luottolaitoksen tai vakuutusyhtiölain (521/2008) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun vakuutusyhtiön tarkastuksessa.

3.2 Talletusten vastaanottaminen ja vakuutusten tarjoaminen yleisölle

Molemmissa c) -kohdan kielloissa määritellyn toiminnan tulee olla keskeistä sekä palvelujen olla suunnattu yleisölle.

Yleisölle suunnatuista palveluista on kyse silloin kun palvelua tarjotaan oman konsernin tai yritysyhtymän ulkopuolisille asiakkaille. Yhteisön omalle henkilöstölle tai samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen henkilöstölle talletus- tai vakuutuspalveluiden tarjoamista ei lähtökohtaisesti rinnasteta yleisölle suunnattuihin palveluihin.

C)i) -kohdan mukaiseksi talletusten vastaanottamiseksi katsotaan sellaisen yhteisön toiminta, jolta edellytetään luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 4 luvun mukaista toimilupaa ja joka on siten luottolaitostoiminnasta annetun lain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettu luottolaitos. Yhteisön juridisella muodolla ei ole merkitystä.

C)ii) -kohdan mukaiseksi vakuutusten tarjoamiseksi katsotaan sellaisten yhteisöjen toiminta, jotka ovat vakuutusyhtiölain (521/2008) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettuja vakuutusyhtiöitä. Vakuutusten tarjoamiseksi katsotaan sellaisten yhteisöjen toiminta, johon sovelletaan vakuutusyhtiölakia. Yhteisön juridisella muodolla ei ole merkitystä.

Vakuutuslainsäädännön (948/2021) soveltaminen yhteisön toimintaan ei yksinään estä LCE-ISA-standardin soveltamista tilintarkastuksessa.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Eläkesäätiöstä ja eläkekassoista annetun lain (946/2021) soveltaminen yhteisön toimintaan ei yksinään estä LCE-ISA-standardin soveltamista tilintarkastuksessa.

3.3 Konsernitilinpäätöksen tarkastus

Kohdan A.1.(d)(i) rajoitus koskee vain konsernitilinpäätöksen tarkastamista. LCE-ISA-standardia ei voi soveltaa konsernitilinpäätöksen tarkastuksessa silloin kun konsernitilinpäätökseen yhdistellään, joko

- A.1.(b) -kohdan mukainen listattu yhteisö tai yhteisö, jolla on yleisen edun mukaisia piirteitä, tai
- A.1.(c)-kohdan mukainen talletuksia yleisöltä vastaanottava tai vakuutuksia yleisölle tarjoava yhteisö.

Kohta A.1(d)(ii) koskee niin ikään vain konsernitilinpäätöksen tarkastamista. Rajoituksen mukaan LCE-ISA-standardia ei voi soveltaa sellaisen konsernin tilintarkastuksessa, jossa konsernin tilintarkastukseen osallistuu konsernin osan tarkastaja, lukuun ottamatta ehdossa mainittuja poikkeustilanteita.

Standardin termistössä konsernin osan tilintarkastaja määritellään olevan tilintarkastaja, joka suorittaa konsernin osaa koskevaa tilintarkastustyötä konsernin tarkastusta varten.

Standardi mainitsee, että konsernin osien tilintarkastajat voivat olla ketjuun kuuluvasta tilintarkastusyhteisöstä, tilintarkastusyhteisöstä, joka ei kuulu ketjuun, tai konsernin tilintarkastajan tilintarkastusyhteisöstä (esim. konsernin tilintarkastajan tilintarkastusyhteisön toisesta toimistosta).

A.1.(d) -kohdan nimenomaiset kiellot ei estä LCE-ISA-standardin soveltamista konserniin kuuluvan yhteisön erillistilinpäätöksen tilintarkastuksessa, mikäli erillisyyhtiön tilintarkastukseen LCE-ISA muutoin soveltuu.

Esimerkkejä, kun nimenomaiset kiellot eivät estä LCE-ISA-standardin soveltamista konsernin tilintarkastuksessa:

- Konsernilla on varastoja Suomessa tai Suomen ulkopuolella, joiden fyysiseen inventointiin osallistuu ja tehdystä työstä konsernin tilintarkastajalle raportoi joku muu kuin konsernin tilintarkastaja.
- Konsernitilinpäätökseen yhdistellään konsernin osa, jonka (lakisääteisen) tilintarkastuksen suorittaa joku muu kuin konsernin tilintarkastaja, mutta konsernin tilintarkastaja on ratkaissut, ettei konsernin tilintarkastusta varten tarvitse suorittaa tilintarkastustyötä kyseisessä konsernin osassa.

Esimerkkejä, kun nimenomaiset kiellot estävät LCE-ISA-standardin soveltamisen konsernin tilintarkastuksessa:

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

- Konserniin kuuluu vähintään yksi yhteisö, jonka tilintarkastuksen konsernitilinpäätöksen tilintarkastamista varten suorittaa konsernin osan tarkastaja.

4. Monimutkaisuutta lisäävät olosuhteet ja tilanteet

4.1 Yksittäisen yhteisön yksinkertaisuus

LCE-ISA-standardin vaatimukset on suhteutettu yksinkertaisen yhteisön tilintarkastuksen tyypilliseen luonteeseen ja tyypillisiin olosuhteisiin. Standardissa listataan yksinkertaisen yhteisön tyypillisiä ominaispiirteitä sen ratkaisemista varten, onko asiakas yksinkertainen ja onko LCE-ISA-standardia täten asianmukaista soveltaa sen tilinpäätöksen tarkastuksessa. Standardista löytyvä lista tyypillisistä ominaispiirteistä (alla kohdat a-f) ei ole tyhjentävä eikä sen ole tarkoitus olla ehdoton. Lueteltujen asioiden lisäksi voi olla tarpeellista ottaa huomioon myös muita relevantteja seikkoja.

Mikään laadullisista ominaispiirteistä ei välttämättä yksin riitä sen ratkaisemiseen, onko LCE-ISA-standardia asianmukaista soveltaa kyseisissä olosuhteissa. Tämän vuoksi luettelossa kuvatut seikat on tarkoitettu arvioitavaksi sekä yksittäin että yhdessä. Konsernien tilintarkastuksissa nämä näkökohdat on huomioitava sekä konsernin että jokaisen siihen kuuluvan yksittäisen yhteisön ja liiketoimintayksikön osalta.

Vaikka tässä suosituksessa ei aseteta asiakkaan kokoon liittyviä rajoituksia, on tilintarkastajan syytä pitää mielessä, että yhteisön koon kasvaessa monimutkaisuuteen viittaavien ominaispiirteiden määrä todennäköisesti kasvaa, mikä voi viitata siihen, ettei yhteisö ole yksinkertainen.

a) Liiketoiminnot, liiketoimintamalli ja toimiala

Yksinkertaisen yhteisön ominaispiirteitä:

- Yhteisön liiketoiminnoista, liiketoimintamallista tai toimialasta ei aiheudu merkittäviä laajalle ulottuvia liiketoimintariskejä.
- Ei ole olemassa erityisiä liiketoimintoja koskevia säädöksiä tai määräyksiä, jotka lisäävät monimutkaisuutta (esim. vakavaraisuusvaatimukset).
- Yhteisön liiketapahtumat syntyvät vain muutamalta liiketoiminta-alueelta tai tulovirrasta.

Pankki- ja vakuutustoimialat on lähtökohtaisesti suljettu LCE-ISA-standardin soveltamisalan ulkopuolelle (ks. luku 2). Tiettyihin muihinkin toimialoihin, kuten kaivostoimintaan tai

perintätoimintaan, voi liittyä jossain määrin monimutkaista sääntelyä, mutta ei se kuitenkaan lähtökohtaisesti yksinään tee koko yhteisöstä monimutkaista.

Toimiminen tietyillä maantieteellisillä alueilla, kuten kehittyvässä maissa tai konfliktialueilla, tai liiketoiminta tällaisilla alueilla toimivien muiden organisaatioiden kanssa voi lisätä yhteisöön liittyviä riskejä erityisesti rahanpesulainsäädännön näkökulmasta. Vaikka tällaiset seikat eivät välttämättä ainakaan yksinään tee yhteisöstä monimutkaista, ne voivat viitata monimutkaisuuteen.

b) Organisaatiorakenne ja koko

Yksinkertaisen yhteisön ominaispiirteitä:

- Organisaatiorakenne on suhteellisen suoraviivainen ja siihen kuuluu vain vähän raportointilinjoja tai -tasoja ja pieni johdon avainhenkilöiden tiimi (esim. viisi henkilöä tai vähemmän).

Suomalaisissa yhteisöissä, etenkin pk-sektorilla, organisaatiorakenne ja johto ovat yleensä suppeat ja selkeät. Johto koostuu osakeyhtiöissä yleensä toimitusjohtajasta ja hallituksesta.

Sisäisten tarkastajien tekemän työn käyttämiseen liittyvät ISA-vaatimuksia (ISA 610) ei ole otettu mukaan LCE-ISA-standardiin. Tästä voi päätellä, että IAASB:n arvion mukaan yksinkertaisen yhteisön tilintarkastuksessa ei lähtökohtaisesti käytetä sisäisten tarkastajien tekemää työtä. Se, että yhteisössä on sisäisen tarkastuksen funktio, ei kuitenkaan lähtökohtaisesti yksinään tee yhteisöstä monimutkaista.

c) Omistusrakenne

Yksinkertaisen yhteisön ominaispiirteitä:

- Yhteisön omistusrakenne on suoraviivainen ja omistus ja määräysvalta ovat selvästi läpinäkyviä siten, että kaikki yksittäiset omistajat ja tosiasialliset edunsaajat ovat tiedossa.

Suomalaisissa yhteisöissä, etenkin pk-yhtiöissä, omistus on yleensä suppea, selkeä ja läpinäkyvä³. Ketjutettu tai muutoin epäselvä omistus, tai se ettei vaadittuja tietoja ole ilmoitettu edunsaajarekisteriin tai kaupparekisteriin, voi kuitenkin viitata monimutkaisuuteen.

³ ks. eri yhteisömuotoihin liittyen luku 3.2

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Monimutkaisuuteen voivat viitata myös viitteet rahanpesusta ja terrorismin rahoittamisesta⁴ tai pakotelainsäädännön rikkomisesta.

Omistuksen muuttuminen tiheään, kuten voi tyypillisesti olla muun muassa start-up-yhtiöissä, vaatii hyvää seurantaa hallinnolta sekä toisinaan myös useita kaupparekisteri-ilmoituksia vuodessa. Tämäkään ei kuitenkaan lähtökohtaisesti yksinään tee yhteisöstä monimutkaista.

d) Taloushallinnon luonne

Yksinkertaisen yhteisön ominaispiirteitä:

- Yhteisöllä on keskitetty taloushallinto, mukaan lukien keskitetyt taloudelliseen raportointiin liittyvät toiminnot.
- Taloudelliseen raportointiin liittyvissä rooleissa toimivia työntekijöitä on vain muutamia (esim. viisi henkilöä tai vähemmän).

Yksinkertaiset yhteisöt, etenkin pk-sektorin yritykset, käyttävät usein ulkopuolisia kirjanpito-palveluja, jotka vaihtelevat tiettyjen liiketapahtumien (kuten palkat) käsittelystä ja kirjanpitoaineiston ylläpidosta tilinpäätöksen laatimiseen. Kun taloushallinto on pääosin ulkoistettu tilitoimistoon, voidaan sen yleensä katsoa olevan standardin tarkoittamalla tavalla keskitetty. Taloushallinnon ulkoistaminen tilitoimistoon ei tee tarkastettavasta yhteisöstä monimutkaista. Näin ei ole lähtökohtaisesti silloinkaan, kun tilitoimisto on jakanut yhteisön kirjanpitoon tai osakirjanpitoon laajasti käyttöoikeuksia työnjaollisista, sijaistus- tai muista syistä.

Myöskään se ei lähtökohtaisesti yksinään tee yhteisöstä monimutkaista, että sen taloushallinto on keskitetty sisäiseen palvelukeskukseen. Tällaiseen yhteisöön liittyy monesti kuitenkin muitakin monimutkaisuuteen viittaavia tekijöitä.

Joskus tilintarkastaja saattaa käyttää tilintarkastusevidenssinä raporttia, joka annetaan palveluorganisaatiossa olevista kontrolleista (ISAE 3402 -standardin mukainen 1-tyyppin tai 2-tyyppin raportti). Tällaista tilannetta koskevia ISA-vaatimuksia (ISA 402) ei otettu mukaan LCE-ISA-standardiin. Tästä voi päätellä, että IAASB:n arvion mukaan yksinkertaisen yhteisön tilintarkastuksessa ei lähtökohtaisesti käytetä tällaisia raportteja. Oletus on, että

⁴ Tilintarkastajan on huomioitava rahapesulain 4:1 § mukainen ilmoitusvelvollisuutensa epäilyttävästä liike-toimesta.

yksinkertaisen yhteisön tilintarkastaja pystyy muodostamaan riittävän käsityksen palveluorganisaatioon liittyvistä asioista asiakasyhteisöstä saatavan tiedon perusteella.

e) Tietotekniikka (IT)

Yksinkertaisen yhteisön ominaispiirteitä:

- Yhteisön IT-ympäristö, mukaan lukien siihen kuuluvat IT-sovellukset ja IT-prosessit, on suoraviivainen.
- Yhteisö käyttää ohjelmistopaketteja eikä se pysty tekemään muita ohjelmistomuutoksia kuin ohjelmiston konfigurointia (esim. tilikartta, raportointiparametrit tai kynnsarvot).
- Pääsy ohjelmistoon konfigurointia varten on yleisesti rajattu yhteen tai kahteen nimettyyn henkilöön.
- Yhteisön olosuhteissa tarvitaan vain muutamia formaaleja yleisiä IT-kontrolleja.

Yksinkertaiset yhteisöt käyttävät taloushallintonsa hoitamiseen usein ohjelmistopaketteja, kuten Netvisor, Procountoria tai Fennoa. Asiakasyhteisöillä voi olla näihin ohjelmistoihin hyvin erilaisia käyttöoikeuksia, jotka vaihtelevat lukuoikeuksista laajoihin pääkäyttäjöikeuksiin. Heillä on harvoin oikeuksia tehdä näihin ohjelmistoihin muita ohjelmistomuutoksia kuin edellä mainittuja konfigurointeja. Myös tilitoimistoissa henkilöille on monesti annettu erityyppisiä käyttöoikeuksia ja myös konfigurointioikeuksia, kuten oikeudet muokata tilikarttaa. Tällaiset oikeudet eivät lähtökohtaisesti tee tarkastettavasta yhteisöstä monimutkaista.

Yksinkertainen ja pienikin yhteisö voi käyttää toiminnanohjausjärjestelmää (ERP), joka voi olla räätälöity tai emoyhtiöstä ohjattu. Yhteisön Suomen henkilöstöllä ei välttämättä tällöin ole ohjelmistoon konfigurointioikeuksia. Se, että yhtiö käyttää toiminnanohjausjärjestelmää, ei lähtökohtaisesti yksinään tee sen IT-ympäristöstä monimutkaista.

Yksinkertaisilla yhteisöillä muut tilinpäätöksen laatimisprosessin kannalta relevantit tietojärjestelmät (osakirjanpidot), kuten laskutus tai varasto- ja käyttöomaisuuskirjanpito voivat olla pääkirjanpidon kanssa samassa järjestelmässä tai ne voidaan hoitaa muulla järjestelmällä. Tilinpäätöksen laatimisprosessin kannalta relevantteja tietojärjestelmiä tai niiden välisiä liittymiä ei kuitenkaan yleensä ole montaa, ja IT-ympäristö on yleensä yksinkertainen.

Mikäli yhteisön liiketoimintamalli on sellainen, että kirjanpito tapahtumien lisäksi myös varsinainen liiketoiminta tapahtuu täysin digitaalisesti, sisältyy tilintarkastukseen monesti

järjestelmäkontrollien testaamista. Vaikka tällainenkaan liiketoiminta ei välttämättä tee yhteisöstä monimutkaista, voi siihen liittyä monimutkaisuuteen viittaavia tekijöitä.

f) Tilinpäätösnormiston soveltaminen ja kirjanpidolliset arviot

Yksinkertaisen yhteisön ominaispiirteitä:

- Vain muutamat yhteisön tilinpäätökseen sisältyvät tilit tai yhteisön tilinpäätöksessä esitettävät tiedot edellyttävät johdolta merkittäviä harkintaan perustuvia ratkaisuja, kun se soveltaa tilinpäätösnormiston vaatimuksia.
- Yhteisön tilinpäätös ei yleensä sisällä kirjanpidollisia arvioita, joihin liittyy monimutkaisten menetelmien, mallien, oletusten tai datan käyttöä.

Sellaisia kirjanpidollisia arvioita koskevia ISA-vaatimuksia (ISA 540) ei otettu mukaan LCE-ISA-standardiin, jotka liittyvät monimutkaisiin arvioihin. Tästä voi päätellä, että IAASB:n arvion mukaan yksinkertaisen yhteisön tilinpäätöksessä ei lähtökohtaisesti ole monimutkaisia kirjanpidollisia arvioita, kuten monimutkaisten menetelmien, mallien, oletusten tai datan käyttöä.

On tavallista, että pienen ja yksinkertaisenkin yhteisön tilinpäätökseen sisältyy jonkin verran arvionvaraisuutta, kuten tutkimus- ja kehitysmenojen aktivointi, liikearvon ja muiden omaisuususerien arvostus, pakollisten varausten, velkojen ja vastuiden oikeellisuus ja riittävyys. Näihin liittyy kuitenkin kirjanpitolain mukaan laadituissa tilinpäätöksissä harvemmin merkittävää arviointiepävarmuutta tai monimutkaisia laskentamalleja tai monimutkaista tietoa. Tällaisten kirjanpidollisten erien sisältyminen tilinpäätökseen ei lähtökohtaisesti tee yhteisöstä monimutkaista.

Myöskään osatuloutuksen soveltaminen, eri tavoin tuloutettavat liikevaihtovirrat, toiminnan ja/tai varastojen maantieteellinen hajaantuminen, toiminnan jatkuvuuteen liittyvä epävarmuus tai lähipiiritapahtumat eivät lähtökohtaisesti yksinään tee yhteisöstä monimutkaista, vaikka voivatkin vaikuttaa tilintarkastajan tekemään riskiarvioon. Jos tällaisia tilintarkastajan riskiarvioon vaikuttavia riskejä kasvattavia tekijöitä ilmenee useita, voi se viitata monimutkaisuuteen.

Suomessa valtaosa yhteisöistä laatii tilinpäätöksensä kirjanpitolain ja -asetusten mukaisesti. IFRS:n soveltaminen on Suomessa käytännössä pakollista vain sellaisille yhteisöille, jotka on mainittu nimenomaisissa kielloissa (luku 2) ja siten suljettu LCE-ISA-standardin soveltamisalan ulkopuolelle. IFRS-standardeja voidaan kuitenkin soveltaa Suomessa myös vapaaehtoisesti. Tilinpäätöksen tai konsernitilinpäätöksen laatimisen IFRS-standardeja

noudattaen voidaan lähtökohtaisesti katsoa sisältävän sellaista monimutkaisuutta, ettei LCE-ISA-standardia ole asianmukaista soveltaa. Tähän viittaa myös se, että muun muassa segmentti-informaatiota ja tilintarkastuksen kannalta keskeisiä seikkoja (KAMit) koskevat ISA-vaatimukset on jätetty LCE-ISA-standardista pois.

Yksinkertaisen yhteisön johto tai tilintarkastaja voi käyttää muun kuin laskentatoimen tai tilintarkastuksen erityisasiantuntijaa esimerkiksi kiinteistön tai taiteen arvioimisessa tai kaivostoimintaan liittyvissä asioissa. Erityisasiantuntijan käyttäminen ei lähtökohtaisesti yksinään tee yhteisöstä monimutkaista. Jos erityisasiantuntijan tekemä työ kohdistuu tilinpäätöseriin tai tietoihin, jotka muodostavat valtaosan tilinpäätöksestä, voi monimutkaisuuden katsoa lisääntyvän.

4.2 Konsernien yksinkertaisuus/monimutkaisuus

Edellä luvussa 4.1 mainitut seikat huomioidaan myös silloin, kun arvioidaan konsernin yksinkertaisuutta. Lisäksi standardin mukaan huomioidaan seuraavat konserniin liittyvät laadulliset ominaispiirteet:

Yksinkertaisen yhteisön ominaispiirteitä:

Konsernin rakenne ja toiminnot

- Konserniin kuuluu vain harvoja yhteisöjä tai liiketoimintayksiköjä (esim. viisi tai vähemmän).
- Konserniin kuuluvat yhteisöt tai liiketoimintayksiköt toimivat sellaisissa maissa tai sellaisilla muilla oikeudenkäyttöalueilla, joissa tai joilla on samankaltaisia ominaispiirteitä, kuten esimerkiksi säädöksiä tai määräyksiä ja liiketoimintakäytäntöjä.

Informaation pääsy tai henkilöiden kanssa kommunikointi

- Konsernin johto pystyy antamaan toimeksiantotiimille pääsyn informaatioon ja rajoittamattoman mahdollisuuden kommunikoida konsernissa toimivien henkilöiden kanssa tavalla, jonka konsernin tilintarkastaja on katsonut tarpeelliseksi.

Konsernitilinpäätöksen laatimisprosessi

- Konsernilla on yksinkertainen konsernitilinpäätöksen laatimisprosessi. Esimerkiksi:
 - o konsernin sisäiset tai muut konsernitilinpäätöksen laatimisessa tehdyt oikaisut eivät ole monimutkaisia;
 - o kaikkien yhteisöjen tai liiketoimintayksiköjen taloudellinen informaatio on laadittu samankaltaisten konsernitilinpäätöksessä sovellettavien tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden mukaisesti; ja
 - o kaikkien yhteisöjen tai liiketoimintayksiköjen tilikausi päättyy samaan aikaan kuin konsernin taloudellisessa raportoinnissa käytettävä tilikausi.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Toimintoja voidaan päättää yhtiöittää eri yhtiöihin monista eri syistä. Esimerkiksi jokainen konsernin toimipaikka voi olla oma yhtiönsä tai rakennusyhtiöllä voi olla useita rakenteilla olevia asunto-osa-kehtiömuotoisia tytäryhtiöitä. Tästä syystä pelkästään konserniyhtiöiden määrä ei määrittele yhteisön monimutkaisuutta.

Merkitystä monimutkaisuuden kannalta voi sen sijaan olla muun muassa seuraavilla seikoilla

- ovatko kaikki konserniyhtiöt kotimaisia
- onko yhtiöillä sama tilikausi
- onko yhtiöllä yhtenäiset laskentaperiaatteet
- toimivatko konserniyhtiöt eri toimialoilla
- onko konsernitilinpäätöksen laatiminen monimutkaista (sisältää esim. monimutkaista laskentaa vaativia sisäisiä katteita, konserniliikearvoja tai valuuttaeroja),
- onko konserniyhtiöiden kirjanpidot ja konsernitilinpäätöksen laatiminen keskitetty
- onko konsernissa useita alakonserneja

Näistäkään tekijöistä ei kuitenkaan välttämättä mikään yksinään johda konsernin määrittämiseen monimutkaiseksi.

Tarkastettava yhteisö saattaa muodostaa muiden yhteisöjen kanssa läheisesti toimivan yritysruppään, joka ei muodosta konsernia, tai ei ainakaan ole velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä. Tällaiseen yritysruppäeseen voi liittyä tiettyjä ominaisuuksia, jotka voivat vaikuttaa tilintarkastajan riskiarvioon:

- Yhteisöillä voi olla keskinäisiä velkoja ja saamisia
- Yhteisöillä voi olla keskinäisiä liiketoimia tai muita järjestelyjä
- Yhteisöt voivat joko olla lähipiiri-yhtiöitä tai ne eivät välttämättä ole toistensa lähipiiriä yhteisölain tarkoittamalla tavalla.
- Yhteisöillä voi olla eri tilintarkastajat tai ei lainkaan tilintarkastajaa
- Yhteisöt voivat toimia eri maissa

Edellä mainitut ominaisuudet voivat myös olla viitteitä monimutkaisuudesta, vaikka eivät yksittäisinä lähtökohtaisesti tekisikään yhteisöstä monimutkaista.

Vaikka konserni katsottaisiin konsernitilinpäätöksen tarkastuksen näkökulmasta kokonaisuutena monimutkaiseksi joko standardin soveltamista koskevien määräysperusteiden kohdan A.1.(d) tai A.3 perusteella, voi yksittäinen konsernin osa silti olla yksinkertainen. Tällöin yksinkertaiseen konsernin osaan voisi soveltaa LCE-ISA-standardia, vaikka konsernitilinpäätöksen tarkastuksessa sovellettaankin muita ISA-standardeja.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

4.3 Tyypilliset suomalaiset yhteisöt

Osakeyhtiö on tyypillisin tilintarkastusvelvollisuuden alainen yhtiömuoto Suomessa. Osakeyhtiöt voivat olla yksinkertaisia tai monimutkaisia. Osakeyhtiötä koskevia monimutkaisuuteen viittaavia ominaispiirteitä on käsitelty yllä luvussa 4.1.

Asunto-osakeyhtiöt

Asunto-osakeyhtiöt ovat lähtökohtaisesti aina standardin tarkoittamalla tavalla yksinkertaisia. Tätä puoltavat seuraavat niihin liittyvät ominaispiirteet

- vaikka omistus on monesti hajaantunut, on se yleensä selkeä
- johto koostuu yleensä hallituksesta ja isännöitsijästä
- organisaatio on matala ja yksinkertainen
- yhtiön toiminta on vakiintunutta
- toimintaan ei liity monimutkaisia liiketoimia tai muuta erityistä liike- tai talousosaamista vaativaa
- sovellettava tilinpäätösnormisto on KPL+KPA/PMA
- tuotot ovat pääosin vastikkeita tai vuokria, tuloutus on yksinkertaista ja läpinäkyvää
- tilinpäätöksen merkittävimmät ja monesti ainoat kirjanpidolliset arviot liittyvät kiinteistöön ja vastuisiin, eikä niihin liity monimutkaista laskentaa tai menetelmiä

Vaikka osakkaiden yhdenvertaiseen kohteluun liittyy asunto-osakeyhtiöissä tiettyjä huomioon otettavia riskejä, ei sekään tee asunto-osakeyhtiöstä monimutkaista.

Yhdistykset ja säätiöt

Monet yhdistykset ja säätiöt ovat Suomessa standardin tarkoittamalla tavalla yksinkertaisia. Yksinkertaisuutta puoltavat seuraavat niihin liittyvät ominaispiirteet

- yhdistyksessä ja säätiössä ei ole omistajia
- johto koostuu yleensä hallituksesta ja toiminnanjohtajasta tai toimitusjohtajasta (tai tällaista ei ole)
- organisaatio on matala ja yksinkertainen
- toiminnot ja liiketoiminta on määritelty säännöissä ja ne ovat usein vakiintuneita
- toimintaan ei tavallisesti liity monimutkaisia liiketoimia tai muuta erityistä liike- tai talousosaamista vaativaa
- sovellettava tilinpäätösnormisto on KPL+KPA/PMA
- vaikka tuotot voivat muodostua erityyppisistä tulovirroista on tuloutus tavallisesti yksinkertaista ja läpinäkyvää
- tilinpäätöksen merkittävimmät ja monesti ainoat kirjanpidolliset arviot liittyvät kiinteistöihin ja sijoituksiin, eikä niihin yleensä liity monimutkaista laskentaa tai menetelmiä

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Yhdistykset ja säätiöt voivat joskus olla myös monimutkaisia. Tähän viittaavia ominaispiirteitä voivat olla

- yhdistys tai säätiö toimii kehittyvissä maissa tai konfliktialueilla, jolloin sen toimintaan voi liittyä riskejä mm. rahanpesulain ja avustusten tai muiden varojen väärinkäytösten näkökulmasta
- säätiössä on hallintoneuvosto
- toimintaan liittyy suuren yleisön merkittävää mielenkiintoa
- toiminnassa liikkuu tai toiminta sitoo (esim. sijoituksina) merkittävästi rahaa
- yhdistyksessä tai säätiössä on runsaasti lähipiiritapahtumia
- johdossa on osaamispuutteita
- johtoon kuuluu poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä (PEP), joilla rahanpesulain mukaisesti on asemansa takia huomattavasti julkista valtaa
- kirjanpitoon liittyy erilläänpitovelvoitteita

Vaikka näihin ominaisuuksiin voi liittyä tiettyjä tilintarkastuksessa huomioon otettavia riskejä, eivät ne lähtökohtaisesti yksinään tee yhdistyksestä tai säätiöstä monimutkaista.

Henkilöyhtiöt, osuuskunnat ja sivuliikkeet

Henkilöyhtiöt, osuuskunnat ja sivuliikkeet vertautuvat LCE-ISA-standardin soveltamisalan osalta lähtökohtaisesti osakeyhtiöihin.

5. Ammatillinen harkinta soveltuvuutta arvioitaessa ja arvion dokumentointi

Tilintarkastajan pitää varmistua huolellisesti siitä, että toimeksianto voidaan suorittaa LCE-ISA-standardin mukaisesti, kun hän arvioi toimeksiannon hyväksymistä tai jatkamista. Hänen pitää myös arvioida asiaa uudelleen tunnistettuaan ja arvioituaan olennaisen virheellisyyden riskit. Näissä arvioissa käytetään ammatillista harkintaa. Ratkaisujen perusteet tulee dokumentoida.

Huolellinen perusteleminen on erityisen tärkeää silloin, kun tilintarkastaja arvioi asiakkaan olevan yksinkertainen, vaikka yksi tai useampi standardissa tai tässä suosituksessa mainittu monimutkaisuuteen viittaava seikka on olemassa. Lisäksi huolellinen perusteleminen on tärkeää asiakkaan koon kasvaessa, koska yhteisön koko voi monesti vaikuttaa monimutkaisuutta lisäävästi.

Tilintarkastajalle voi tulla vastaan tilanne, että hänen pitää kesken toimeksiannon siirtyä LCE-ISA-standardin soveltamisesta muiden ISA-standardien soveltamiseen. Näin voi olla esimerkiksi, jos tilintarkastajan tietoon tulee uusia asioita, kun hän muodostaa käsitystä sekä tunnistaa ja arvioi riskejä. Tällaisessa tilanteessa hänen pitää uudelleenarvioida tehtyjen toimenpiteiden ja tarkastussuunnitelman asianmukaisuutta ISA-standardien vaatimusten näkökulmasta.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Yhteisö voi myös muuttua yksinkertaisesta monimutkaiseksi tai päinvastoin eri tilikausien välillä. Tästä syystä asian huolellinen arvioiminen on tärkeää joka vuosi toimeksiannon hyväksymisestä tai jatkamisesta päätettäessä.

Huolimatta siitä, että ratkaistaessa sitä, onko tätä standardia asianmukaista soveltaa, käytetään ammatillista harkintaa. LCE-ISA-standardia ei ole asianmukaista soveltaa, jos on epävarmuutta siitä, täyttääkö tilintarkastus tässä soveltamista koskevia määräytymisperusteita koskevassa osassa asetetut kriteerit.